

از فلسفه دین رهسپار معرفت‌شناسی در فرآیند تفسیر

عبدالرسول کشفی^۱

چکیده

مسئله اصلی این است که آیا معرفت‌شناسی، اجازه حضور و ورود به حوزه دین را دارد یا خیر که به همان بحث کهنه تعارض عقل و ایمان بر می‌گردد که مخالفان و طرفداران متعددی در طول تاریخ داشته است. ورود معرفت‌شناسی به مباحث تفسیری، به معنای مجوز ورود عقل است. نقطه آغاز این بحث در ایمان‌گرایی است که گزاره «خدا هست» را بحث می‌کنند؛ سپس، دیگر گزاره‌های حوزه دین را بررسی می‌کنند. در بحث از عقل و ایمان و ارتباط یا تعارض آن دو، قرینه‌گرایان، تجربه‌گرایان دینی، پلانتینگ‌ها، ایمان‌گروان و قائلان به معرفت دینی، در این حوزه، نظر خویش را بیان کرده‌اند. در تقسیم فلسفه دین، دو نوع ایمان داریم؛ یکی ایمان گزاره‌ای و دیگر، ایمان از نوع رابطه است. ایمان گزاره‌ای (اعتقاد به گزاره «خدا هست»)، ارتباطی با گزاره عقل ندارد و نمی‌تواند تعارضی داشته باشد. تعارض، زمانی مطرح است که از ایمان رابطه‌ای (مقوله‌ای مرکب از عشق، تسلیم، توکل و...) سخن است.

با این رویکرد که ایمان، یک امر ارادی است، نمی‌توان از فیدنیزم و ایمان‌گرایی دفاع کرد و در نتیجه، نمی‌تواند تعارضی میان عقل و ایمان وجود داشته باشند. از این رو معرفت‌شناسی، مجوز ورود به حوزه مباحث دینی و تفسیری را پیدا می‌کند. اعتبار معرفت‌شناختی تجربه دینی و به دنبال آن، بحث از صدق اخلاقی گویندگان این تجارب و دیگر، صدق منطقی این تجارب، مباحثی است که باید محل توجه تفکر دینی ما قرار بگیرد. مهم‌ترین مسائل نسل امروز، مباحث وجودی و اگزیستانسیال چون تنهایی، پوچی و... است.

دین باید در خصوص معنای زندگی، پاسخ‌گو باشد. پیش از طرح ابعاد اجتماعی دین، باید به حل معضلات فردی پرداخت. در گام اول باید نشان داد که حذف دین، منجر به سختی در زندگی می‌شود. اگر در این لایه، انسان به فهم درستی دست نیابد، در لایه اجتماع نیز موفق نخواهد بود. همچنین نباید میان علوم بیرون‌دینی و درون دین، احساس تعارض کنیم و باید به علوم بیرون‌دینی اجازه ورود داد.

واژگان کلیدی: عقل، ایمان، فلسفه دین، معنای زندگی، معرفت‌شناسی، تفسیر.

---

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه تهران.